

**ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCATIEI, CERCETARII,
TINERETULUI SI SPORTULUI
UNIVERSITATEA "1 DECEMBRIE 1918" ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE SI FILOLOGIE
CATEDRA DE ISTORIE**

**PRETUL DE ACHIZITIE AL CARTII
ROMÂNESTI VECHI ÎN TRANSILVANIA ÎN
SECOLELE XVI-XVIII**

**TEZA DE DOCTORAT
(REZUMAT)**

**COORDONATOR STIINTIFIC:
PROF. UNIV. DR. EVA MÂRZA**

**DOCTORAND:
FLORIN BOGDAN**

**ALBA IULIA
2010**

CUPRINS

ARGUMENT

..... 4

CAPITOLUL 1

Pretul cartii în concepțiunea istorica 9

CAPITOLUL 2

Pretul de achiziție al cartii românești în Transilvania în secolul al XVI-lea 15

2.1 Cadrul istoric, politic, economic și cultural

..... 15

2.2 Pretul de achiziție al cartii românești în Transilvania în secolul al XVI-lea 20

CAPITOLUL 3

Pretul de achiziție al cartii românești în Transilvania în secolul al XVII-lea 28

3.1 Cadrul istoric, politic, economic și cultural 28

3.2 Locul tipariturilor de la Alba Iulia în contextul

tiparului românesc din secolul al XVII-lea 34

3.3 Comerțul cu cartea balgradeana în secolul al XVII-lea 47

CAPITOLUL 4

Pretul de achiziție al cartii românești în Transilvania în secolul al XVIII-lea 56

4.1 Cadrul istoric, politic, economic și cultural 56

4.2 Tipografiile din Blaj și Sibiu în istoria tiparului românesc din secolul al XVIII-lea 62

4.3 Comerțul cu cartea în secolul al XVIII-lea 67

CAPITOLUL 5

Contribuții la istoria comerțului cu cartea și a pretului de achiziție al cartii românești în Transilvania în secolul al XIX-lea 106

CAPITOLUL 6

Costuri pentru întreținerea cartilor 118

CONCLUZII	123
BIBLIOGRAFIE	127
ANEXA I – Echivalente monetare	135
ANEXA II – Însemnari cuprinzând pretul de achizitie al cartilor românești în secolul al XVI-lea	137
ANEXA III – Însemnari cuprinzând pretul de achizitie al <i>Noului Testament</i> (Balgrad, 1648)	140
ANEXA IV – Însemnari cuprinzând pretul de achizitie al <i>Chiriadromionului</i> (Balgrad, 1699)	143
ANEXA V – Însemnari cuprinzând pretul de achizitie al <i>Evangheliei</i> (Blaj, 1765)	166
ANEXA VI – Însemnari cuprinzând pretul de achizitie al <i>Evangheliei</i> (Blaj, 1776)	176
ANEXA VII - Însemnari cuprinzând pretul de achizitie al <i>Minologhionului</i> (Blaj, 1781)	184
ANEXA VIII – Însemnari cuprinzând pretul de achizitie al <i>Bibliei</i> (Blaj, 1795)	194
ANEXA IX – Însemnari cuprinzând pretul de achizitie al <i>Liturghiilor</i> (Sibiu, 1798)	198
ANEXA X – Evolutia mediei preturilor de achizitie ale cartilor românești în Transilvania în secolele XVI-XIX. Grafice	202

Cuvinte cheie: pret de achizitie; comert; florin; carte româneasca; Transilvania; secolele XVI-XVIII.

Pozitionarea geografica, evolutia istorica si politica a Transilvaniei între secolele XVI-XVIII contureaza ideea unui stat (mai târziu provincie a Imperiului Habsburgic) a carui viata culturala si economica a fost direct influentata de acestea. Reforma religioasa, fara discutie mult mai puternica în Transilvania decât în celelalte doua Tari Române si Unirea Bisericii cu Roma - un secol si jumătate mai târziu - au creat un cadru în care românii s-au putut manifesta între etniile conlocuitoare (secui, maghiari, sasi), pastrându-si, în parte, specificul asemanator cu al românilor din exteriorul arcului carpatic. Dovada cea mai clara în acest sens – în ciuda Unirii Bisericii cu Roma - este pastrarea utilizarii unui alfabet chirilic într-o provincie aflata sub stapânirea dinastiei de Habsburg, aparatoare a catolicismului si promotoare a Contrareformeii. Acest alfabet a fost utilizat si în tiparirea cartilor de cult necesare Bisericilor românești din Transilvania, atât celei Ortodoxe, cât si celei Greco-Catolice, carti care fac obiectul direct al cercetarii noastre.

Cunoasterea realitatilor istorice, politice, sociale, economice si culturale este cu atât mai importanta în acest demers întrucât cercetarea noastra își îndreapta atentia catre cartea româneasca tiparita în centrele transilvanene, ea devenind apoi un bun comercial care s-a vândut si s-a cumparat în Transilvania.

Vechile tiparituri românești – carti tiparite în actualul spatiu românesc în perioada 1508-1830 - sau ceea ce denumim astazi, generic, cartea româneasca veche, au constituit de-a lungul timpului obiectul de studiu al cercetatorilor apartinatori diferitelor ramuri ale stiintei.

Studiul cartii românești vechi este o activitate interdisciplinară, atenția fiind îndreptată în multiple direcții. Limba utilizată la redactarea cartilor vechi este obiectul de studiu rezervat domeniului filologiei. Prin studierea acestora din punct de vedere lingvistic se poate urmări evoluția limbii române de-a lungul secolelor.

Cea mai importantă realizare în domeniul cercetării cartii românești vechi este, fără îndoială, repertorierea tuturor titlurilor și edițiilor de carte tipărite în intervalul 1508-1830, materializată prin apariția monumentalei *Bibliografii Românești Vechi* și a unor lucrări ulterioare menite să o completeze.

Cartea a fost abordată și din perspectiva istoriei, în special istoria culturală și cea a mentalităților colective. De asemenea, nu a fost ocolită istoria tiparului românesc, cercetările din domeniu având ca rezultat numeroase lucrări cu privire la evoluția tiparului, dintre acestea detașându-se lucrările dedicate unor importante centre tipografice din spațiul românesc. Inițialele ornate, frontispiciile și gravurile prezente pe paginile cartilor vechi au atras atenția istoricilor de artă, care le-au consacrat mai multe lucrări.

Hârtia utilizată la tipărirea cartilor a fost studiată și ea, la rândul ei, ceea ce a ajutat la analizarea acesteia, permițând în cele din urmă descoperirea și utilizarea unor metode adecvate pentru conservarea cartilor vechi.

Nu în ultimul rând, cartile românești vechi au fost studiate și prin prisma conținutului lor, în mare parte acesta fiind religios, până spre sfârșitul secolului al XVII-lea cartea tipărită în spațiul românesc fiind exclusiv religioasă.

Lucrarea de față își propune studierea vechilor tipărituri românești dintr-o altă perspectivă, care presupune privirea cartii ca și bun comercial, marfa implicată în schimburile comerciale din secolele XVI-XVIII, pe lângă rolul de bază, acela de purtător de informație.

Cercetarea are la baza dorinta de a cunoaste rolul cartilor românesti în schimburile comerciale din Transilvania realizate în perioada secolelor XVI-XVIII, precum si aflarea valorii reale a cartii, prin comparatie cu alte bunuri care faceau obiectul unor tranzactii în perioada mentionata.

Din punct de vedere **metodologic** baza cercetarii o constituie însemnarile manuscrite existente pe exemplarele cartilor, note care amintesc de momentul în care era cumparata cartea, persoanele care o cumparau si suma care era platita în schimbul ei. Însemnarile utilizate provin din cataloagele de carte veche editate, precum si din alte lucrari stiintifice dedicate cartii românesti vechi. Trebuie mentionat faptul ca am luat în considerare carti care au fost tiparite în centrele tipografice din Transilvania, respectiv Brasov, Balgrad (Alba Iulia), Blaj si Sibiu, ele fiind rezultatul unei activitati de productie desfasurata în acelasi spatiu geografic în care urmau sa fie si vândute.

Un element important a fost cunoasterea monedelor care au circulat în spatiul transilvanean în intervalul mentionat, de multe ori fiind nevoie de o echivalare a lor. Echivalarea monedelor a fost posibila prin utilizarea informatiilor oferite de lucrarile din domeniul numismaticii si al relatiilor comerciale.

Cea de-a treia componenta importanta a fost cunoasterea preturilor altor produse aflate pe piata comerciala în perioda contemporana vânzarii cartilor, preturi pe care le aflam uneori chiar prin intermediul acelorasi însemnari, însa cea mai mare parte a informatiei provine din lucrarile dedicate relatiilor comerciale.

Am recurs la evaluarea pretului pentru fiecare titlu/editie în parte pentru o perioada de zece ani, urmarindu-i modificarile în perioade de timp de aproximativ 90-140 de ani de la momentul tiparirii cartii. Datorita numarului mare de titluri si editii de carte româneasca tiparita în Transilvania în intervalul de timp dintre secolul al XVI-lea si începutul

secolului al XIX-lea, am selectat doar câteva, pe care le-am considerat importante pentru cercetarea de fata: *Noul Testament* (Balgrad, 1648), *Chiriacodromion* (Balgrad, 1699), *Evangelhie* (Blaj, 1765), *Evangelhie* (Blaj, 1776), *Minologhion* (Blaj, 1781), *Biblia* (Blaj, 1795) si *Liturghii* (Sibiu, 1798).

Istoriografia cu privire la pretul de achizitie al cartii românești în perioada propusa spre a fi evaluata în prezenta lucrare este deosebit de saraca. Cu exceptia unei singure sinteze, de data recenta, care aprofundeaza problema comertului cu cartea în spatiul românesc, întâlnim rar informatii referitoare la carte ca si produs implicat în schimburi comerciale. Alte informatii cu privire la un astfel de comert în Transilvania aflam din studiul cercetatorului clujean Francisc Pap, însa este vorba despre carte importata din Europa Apuseana. Cea mai importanta sursa cu privire la pretul cartii o constituie însemnarile manuscrise publicate în cataloagele colective, în marea lor majoritate publicate la sfârșitul anilor 1980 si începutul anilor 1990, mai rare fiind lucrarile aparute dupa anul 2000. O problema a constituit-o lipsa lucrarilor de specialitate pentru unele zone, cum e cazul judetelor Bistrita-Nasaud, Mures sau Arad. Cataloagelor de carte veche li se mai adauga si studiile publicate în diferite reviste de specialitate, care cuprind însemnari de pe carti vechi aflate în spatii mai restrânse din judetele Transilvaniei.

În ceea ce priveste circulatia monetara în Transilvania, nucleul istoriografic de baza care a fost utilizat îl constituie lucrari care acopera în general circulatia monetara în întreg spatiul românesc, dar si cele care se refera strict la spatiul geografic transilvanean, însotite si ele de numeroase studii publicate în reviste de specialitate.

Pentru preturile produselor, care se gaseau pe piata comerciala transilvaneana în perioada în care erau vândute si cartile ce fac obiectul prezentei lucrari, am folosit atât studiile si articolele care fac referire la diferite preturi ale unor obiecte

sau servicii în schimbul carora se plateau diferite sume de bani, cât si lucrari care au ca subiect de baza relatiile comerciale si preturile produselor implicate în tranzactiile comerciale.

Structura tezei de doctorat este împartita în sase capitole, la care se mai adauga concluziile, anexele si bibliografia. La delimitarea capitolelor a primat factorul cronologic.

Primul capitol, cel mai scurt, pune accentul pe ideea de comert cu cartea în spatiul european, începând cu antichitatea greco-romana, trecând prin evul mediu si pâna în perioada moderna. Comertul cu cartea nu a aparut de nicaieri, informatiile despre tipul acesta de activitate coboara în antichitatea greco-romana, în Atena si Roma existând, înca din acea perioada, locuri de unde se puteau achizitiona carti. În perioada evului mediu cartea era apanajul nobilimii, a oamenilor înstariți, cu posibilitati materiale deosebite. Manuscrisele realizate pe pergament si frumos îmbogățite cu miniaturi își gaseau locul în bibliotecile personalitatilor vremii, cum a fost cazul lui Matia Corvinul, spre exemplu. Aparitia tiparului cu litere mobile a facut cartea accesibila si paturilor sociale mai sarace. Se poate constata, la nivel european, o ieftinire simtitoare a cartii în a doua jumătate a secolului al XV-lea si în secolul al XVI-lea.

Urmatoarele cinci capitole dezbat pe larg subiectul propus, pretul de achizitie al cartii românești în Transilvania în intervalul cuprins între secolul al XVI-lea – începutul secolului al XIX-lea si alte cheltuieli presupuse de întreținerea cartii, respectiv refacerea legaturii unor carti.

Comertul cu cartea româneasca în Transilvania în secolul al XVI-lea si pretul cartii este dezbatut în capitolul al doilea, imaginea fiind completata cu ajutorul comparatiilor dintre preturile cartilor si preturile unor bijuterii, piese de îmbracaminte sau cereale. Sunt prezentate preturile cartilor tiparite, cât si ale unor manuscrise si incunabule, întrucât este

perioada de început a tiparului românesc, pastrându-se putine exemplare de carte românească tipărită în secolul al XVI-lea.

Cu toate ca tiparul a pătruns în spațiul românesc în anul 1508, comerțul cu cartea își are rădăcinile în timpurile mult mai îndepărtate, cartile manuscrise circulând în secolul al XIV-lea, chiar și incunabilele sunt prezente în acest tip de tranzacții. Odată cu înființarea tipografiei diaconului Coresi, la Brașov, aflăm și primele prețuri oficiale ale unor cărți, 1 florin costa *Psaltirea* (Brașov, 1570) și 32 dinari *Liturghierul* (Brașov, 1570). Comparatia prețului cărții în secolul al XVI-lea în Transilvania cu cel al unor piese de îmbracaminte sau cereale releva faptul că o carte era extrem de scumpă, în perioada respectivă cartile tipărite fiind, de cele mai multe ori, donate bisericilor de către editorii lor. Datele despre prețul celorlalte cărți completează tabloul referitor la comerțul cu cartea în perioada respectivă.

Cel de-al treilea capitol, ceva mai voluminos decât precedentele, dedicat prețului cărții în secolul al XVII-lea, pune accentul pe activitatea tipografiei de la Alba Iulia, capitala Principatului transilvănean, unde au apărut *Noul Testament* (1648) și *Chiriadromionul* (1699).

Prima menționare oficială a prețului de vânzare a unei cărți, în spațiul românesc, care apare pe foaia de titlu o întâlnim în cazul *Pravilei* (Govora, 1640), prețul ei fiind de "21 constande de argint". Spre deosebire de *Pravila*, pentru tipăriturile apărute la Alba Iulia nu cunoaștem prețul decât în cazul *Chiriadromionului* (1699), caruia Atanasie Anghel i-a fixat prețul la 20 florini, cartea fiind vândută chiar și cu sume mult mai mari imediat după tipărire. Cealaltă tipăritură asupra căreia s-a aplecat cercetarea noastră, *Noul Testament* (1648), nu a avut un preț oficial, însă conform datelor disponibile la ora actuală, prețul unui exemplar era de aproximativ 9-10 florini în momentul apariției. Ca și caracteristică principală a prețului celor două cărți amintite anterior menționăm constanta prețului

pentru perioade de timp îndelungate (20 până la 40 de ani). Paralela făcută între prețul de achiziție al cartilor și unele accesorii vestimentare sau bijuterii achiziționate de membrii familiilor nobiliare din Transilvania sau remunerația pentru unele servicii (transporturi) arată prapăstia dintre clasele sociale, cu banii pe care era cumpărată o bijuterie putând fi achiziționate până la treisprezece carti.

Datele cu privire la prețul cartilor sunt însoțite de grafice care redau evoluția acestuia pentru perioade de 10 ani și tabele comparative cu prețul altor produse de pe piața comercială din Transilvania.

Capitolul patru, cel mai întins ca și dimensiune, urmărește evoluția pretului cartii în secolul al XVIII-lea, dar și informații despre înființarea noilor tipografii românești în care au fost tipărite cartile studiate în prezenta lucrare. În continuarea evaluării pretului tipăriturilor din secolul al XVI-lea și a celor din secolul al XVII-lea, se mai adaugă și cele iesite de sub teacurile tipografiilor de la Blaj și Sibiu.

Aprecieră de care s-au bucurat *Noul Testament* și *Chiriacodromionul* este dovedită prin numărul foarte mare de tranzacții de vânzare-cumpărare a cartilor în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Eforturile făcute de comunități continuă să fie mari, cartile costau uneori cât un animal domestic; în anul 1717 un exemplar al *Chiriacodromionului* era vândut pe un bou și o slanina în valoare de 18 florini, pentru că la mijlocul secolului să coste cât o iapă, 16 florini. Comparativ cu perioada anterioară, prețul *Noului Testament* crește, un exemplar ajungând să coste chiar și 25 de florini. Deceniul al cincilea al secolului al XVIII-lea este momentul de la care considerăm noi că tranzacțiile întâlnite prezintă cumpărarea cartii la mână a doua. Începând cu anul 1747 românii ardeleni beneficiază din nou de o tipografie, cea înființată la Blaj, a carei produse au intrat, și ele, în atenția cercetării noastre. Edițiile *Evangheliei* (1765, 1776), *Minologhionului* (1781) și

Bibliei (1795) au fost tiparite la Blaj si pentru ca fac parte dintre cele mai reprezentative tiparituri ale perioadei, le-am ales pentru analiza pretului de achizitie. Acestora li se mai adauga *Liturghiile* (Sibiu, 1798) aparute în tipografia lui Petru Barth.

Juxtapunerea preturilor celor doua editii ale *Evangeliei* tiparite la Blaj dovedeste faptul ca preturile lor nu difereau mult, fiind apropiate în perioada supusa atentiei noastre, ambele fiind vândute pâna la începutul secolului al XIX-lea, în conditiile în care, la Blaj, a aparut si o a treia editie în anul 1817. În cazul *Minolghionului*, o carte impresionanta din punct de vedere grafic, de dimensiuni mari, pretul cunoaste mici fluctuatii, însa este în mod constant de peste 25 florini, rare fiind exemplarele cunoscute în care pretul ar fi coborât sub suma respectiva. Documentele ne ofera informatii despre preturile cartilor în tipografie pentru aceasta perioada, preturile vehiculate în însemnarile manuscrise fiind, în general, mai mari cu câtiva florini, constând în adaosul colporteurului care prelua cartea din tipografie si apoi o vindea comunitatilor. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, datorita tirajelor mai mari, a inflatiei induse de emiterea unor serii de bancnote, pretul cartii scade în raport cu perioadele precedente si în comparatie cu produsele de pe piata comerciala. Un exemplar al *Minolghionului* a fost echivalat cu venitul lunar al unui tipograf. Desi întâlnim cazuri în care o singura persoana sau o familie cumpara cartea pentru biserica „pentru pomenire”, mai rar pentru uzul personal, în continuare cele mai multe carti sunt cumparate din colecta întregii comunitati si apoi sunt donate bisericilor.

Cel de-al cincilea capitol prezinta pretul cartii la începutul secolului al XIX-lea, perioada influentata de criza financiara care a afectat Europa, asistam la devalorizarea banilor si la perioade de foamete. Cu toate ca oamenii se confruntau cu greutati, ei cumpara în continuare cartile, în

schimbul lor oferind uneori alte produse, cum a fost cazul *Liturghiilor* cumparate de preotul din Saliste în anul 1816 cu o pusa evaluata la 15 florini! *Biblia*, la rândul ei era scumpa, pretul variind între 30 de florini în moneda metalica si 50-60 florini în bancnote.

Ultimul capitol al lucrarii, al saselea, este dedicat problemelor presupuse de îngrijirea cartii de catre comunitatile care o detineau. De multe ori folosirea îndelungata a unui volum presupunea distrugerea legaturii. Costul unei cartii noi fiind foarte mare, membrii comunitatii alegeau varianta unei noi legaturi, mai ieftina decât achizitia cartii, dar reprezenta si acesta un cost pe care am considerat ca este necesar sa îl cercetam.

Cantitatea mare de informatii care rezulta din însemnarile manuscrite prezente pe filele cartilor vechi al caror pret a fost luat în discutie – numele vânzatorilor si al cumparatorilor, locul unde se efectua tranzactia, data, suma si diferite formule de blestem – a facut imposibila redarea lor în textul propriu-zis, ele fiind reproduse integral în anexe.

Concluzia finala nu poate fi decât una, cartea, indiferent de centrul tipografic din care provenea sau de perioada în care era cumparata, era scumpa. Greutatea achizitionarii unei carti, sumele mari platite au facut din aceste carti bijuteriile comunitatilor, care le donau bisericii, astfel fiind explicabile însemnarile manuscrite de pe filele lor, însemnari care au calitatea de document, deoarece informatiile furnizate de ele nu contin doar numele celor care cumparau cartea, ci si pretul ei. De multe ori erau notate evenimentele importante din istoria comunitatii care detinea cartea, fenomenele naturale sau "investitiile" ulterioare facute în volumul respectiv. Importanta si valoarea cartii pentru comunitatea care o cumpara este relevata si de blestemele care încheie de multe ori însemnarea care descrie momentul achizitiei acesteia.

Prin cercetarea de fata ne-am propus o analiza apoi o sinteza privind evolutia pretului de carte în spatiul transilvan. Am considerat utila aceasta evaluare a situatiei pentru perioada inclusa între secolul al XVI-lea si primele trei decenii ale secolului al XIX-lea. Proiectul doctoral de fata nu are pretentia de a fi exhaustiv. Am prezentat mai multe studii de caz privind tipariturile cele mai reprezentative pentru perioada si zona geografica. Numarul mare al titlurilor si editiilor de carte tiparite în a doua jumatate a secolului al XVIII-lea si începutul secolului al XIX-lea fac dificila o evaluare totala a pretului de achizitie al cartii românești în Transilvania, cel puțin pentru momentul de fata. Prin cercetarea noastra am dorit sa aducem o contributie la istoria culturii din Transilvania pe un segment prea puțin cercetat, care, în final, poate sa serveasca cercetarilor din domeniul istoriei economiei, a vietii sociale, pentru ca istoria literaturii, limbii sau chiar istoria si bibliologia, au avut fenomenul cartii românești vechi în vedere înca de la jumatatea secolului al XIX-lea.

În încheiere doresc sa transmit multumiri doamnei prof. univ. dr. Eva Mârza, coordonatorul stiintific al lucrarii, pentru sprijinul acordat si rabdarea de care a dat dovada pe parcursul realizarii acesteia. De asemenea, multumiri se îndreapta spre persoana domnului Francisc Pap pentru pretioasele sfaturi oferite în vederea realizarii lucrarii.

BIBLIOGRAFIE

I. LUCRARI GENERALE:

- Albu, Nicolae, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944;
- Barbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Serban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Bucuresti, Ed. Corint, 2003;
- Câmpeanu, Remus, *Intellectualitatea română din Transilvania în veacul al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, Presa Universitara Clujeana, 1999;
- Chindris, Ioan, Iacob, Niculina, *Petru Pavel Aron*, Blaj, Ed. Astra, 2007;
- *Constitutiile aprobate ale Transilvaniei (1653)*, editie îngrijita de Liviu Marcu, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1997;
- Dumitran, Ana, *Religie ortodoxa – Religie reformata. Ipostaze ale identitatii confessionale a românilor din Transilvania în secolele XVI-XVII*, Cluj-Napoca, Ed. Nereamia Napocae – Cristian Matos, 2004;
- Dumitran, Daniel, *Un timp al reformelor. Biserica Greco-Catolica din Transilvania sub conducerea episcopului Ioan Bob (1782-1830)*, Bucuresti, Ed. Scriptorium, 2005;
- Favier, Jean, *Istoria banilor. Aparitia omului de afaceri în Evul Mediu*, Bucuresti, Ed. Artemis, f.a.;
- Haltrich, Joseph, *Zur Geschichte von Sächsisch-Regen seit den letzten hundert Jahren / Date privitoare la întocmirea monografiei orasului Reghin si a satelor din jur* (original din 1857), traducere contemporana, mss. Biblioteca "Petru Maior" Reghin;
- *Istoria românilor*, vol. IV, Stefan Stefanescu, Camil Muresanu, Tudor Teoteoi (coordonatori), Bucuresti, Ed. Academiei Române, 2001;

- *Istoria românilor*, vol. V, Virgil Cândea (coord.), Bucuresti, Ed. Academiei Române, 2003;
- *Istoria românilor*, vol. VI, Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu (coord.), Bucuresti, Ed. Academiei Române, 2003;
- *Istoria Transilvaniei (pâna la 1541)*, vol. I, Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler (coordonatori), Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, 2003;
- *Istoria Transilvaniei (de la 1541 pâna la 1711)*, vol. II, Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari Andras (coord.), Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, 2003;
- Mazilu, Dan Horia, *O istorie a blestemului*, Iasi, Ed. Polirom, 2001;
- Mazilu, Dan Horia, *Lege si faradelege în lumea româneasca veche*, Iasi, Ed. Polirom, 2006;
- Mârza, Iacob, *Etape si momente din istoria învățământului în Transilvania (sec. XVIII-XIX)*, Sibiu, Ed. Imago, 2002;
- *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae (sept. 1666 – jan. 1576)*, vol. II, Budapest, 1877;
- Neumann, Victor, *Tentatia lui homo europaeus. Geneza ideilor moderne în Europa Centrala si de Sud-Est*, editia a III-a, Iasi, Ed. Polirom, 2006;
- Pacurariu, Mircea, *Legaturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Tara Româneasca si Moldova în secolele XVI-XVIII*, Sibiu, 1968;
- Pacurariu, Mircea, *Scurta istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2002;
- Prodan, David, *Iobagia în Transilvania în secolul XVI*, vol. I, Bucuresti, Ed. Academiei, 1967;
- Prodan, David, *Iobagia în Transilvania în secolul al XVII-lea*, vol. II, Bucuresti, Ed. Stiintifica si Enciclopedica, 1986;
- Prodan, David, *Supplex Libellus Valachorum*, Bucuresti, Ed. Enciclopedica, 1998.
- Roth, Harald, *Mica istorie a Transilvaniei*, Târgu-Mures, Ed. Pro Europa, 2003;

- Stanciu, Laura, *Între Rasarit si Apus, secvente din istoria bisericii românilor ardeleni*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2008;
- Suttner, Ernst Christoph, *Unirea Bisericii în Transilvania*, Târgu-Lapus, Ed. Galaxia Gutenberg, 2008;
- Theodorescu, Razvan, *Civilizatia românilor între medieval si modern. Orizontul imaginii (1550-1800)*, editia a II-a, Iasi, Ed. Princeps Edit, 2006;

II. LUCRARI SPECIALE:

- Basarab, Maria, *Carte româneasca veche în muzeul din Deva*, în *Acta Musei Devensis*, Deva, 1998 ;
- Basarab, Maria, *Cuvinte marturisitoare. Însemnari de pe carti românesti vechi din judetul Hunedoara*, Acta Musei Devensis, Deva, 2001;
- Badara, Doru, *Tiparul românesc la sfârșitul secolului al XVII-lea si începutul secolului al XVIII-lea*, Braila, Ed. Istros, 1998;
- Bianu, Ion, Hodos, Nerva, Simonescu, Dan, *Bibliografia Româneasca Veche. 1508-1830*, Bucuresti, Ed. Academiei Române, 1903-1944, vol. I-IV;
- Botis, Sorina, *Aparitia bancnotelor în Transilavnia si circulatia lor pâna la primul razboi mondial*, Brasov, Ed. Universitatii Transilvania, 2005;
- Braicu, Doina, Bunea, Victor, *Cartea veche româneasca din secolele XVI-XVII în colectiile Arhiepiscopiei Sibiului*, Ed. Centrului Mitropolitan, Sibiu, 1980;
- *Catehismul lui Iosif de Camillis, Trnava 1726*, editie critica de Eva Mârza, studiu introductiv Eva Mârza, studiu teologic Anton Rus, Sibiu, Ed. Imago, 2002;
- Chartier, Roger, *Lecturi si cititori în Franta Vechiului Regim*, Bucuresti, Ed. Meridiane, 1997;
- Chiaburu, Elena, *Carte si tipar în Tara Moldovei pâna la 1829*, Iasi, Ed. Universitatii "Alexandru Ioan Cuza", 2005;

- Corfus, Ilie, *Însemnari de demult*, Iasi, Ed. Junimea, 1975;
- Demény, Lajos, Demény, Lidia, *Carte, tipar si societate la români în secolul al XVI-lea*, Bucuresti, Ed. Kriterion, 1986;
- Dima, Elena, Buluta, Gheorghe, Ceausu, Simona, *Cartea româneasca veche în bibliotecile documentare ale Arhivelor Statului. Catalog*, Bucuresti, 1985;
- Dudas, Florian, *Vechi carti românești calatoare*, Bucuresti, Ed. Sport-Turism , 1987;
- Dudas, Florian, *Memoria vechilor carti românești. Însemnari de demult*, Oradea, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1990;
- Dudas, Florian, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, Timisoara, Ed. de Vest, 2005;
- Dudas, Florian, *Vechile tiparituri românești din Tara Bihorului*, vol. I-II, Timisoara, Ed. de Vest, 2007;
- Dunareanu, Elena, Popa, Doina, *Cartea româneasca sibiana*, Sibiu, Biblioteca „Astra”, 1978;
- Ecsedi, Judit, *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473-1800*, Budapest, Balassai kiadó, 1999;
- Flocon, Albert, *Universul cartilor. Studiu istoric de la origini pâna la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, traducere de Radu Berceanu, cu o postfata de Barbu Theodorescu, Bucuresti. Edit. Stiintifica si Enciclopedica, 1976;
- Goldenberg, Samuil, *Clujul în sec. XVI. Productia si schimbul de marfuri*, Bucuresti, Ed. Academiei, 1958;
- Ioan Zoba din Vint. *Sicriul de aur*, editie îngrijita si studiu introductiv de Anton Gotia, Ed. Minerva, Bucuresti, 1984;
- Ilescu, Octavian, *Moneda în România (491-1864)*, Bucuresti, Ed. Meridiane, 1970;
- Kiritescu, Costin, *Sistemul banesc al leului si precursorii lui*, vol. I, București, Ed. Academiei, 1964;
- Labarre, Albert, *Istoria cartii*, Iasi, Institutul European, 2001;
- Malinas, Constantin, *Catalog de carte româneasca veche*, Ed. Mihai Eminescu, Oradea, 1993;

- Mârza, Eva, *Din istoria tiparului românesc. Tipografia de la Alba Iulia (1577 - 1702)*, Sibiu, Ed. Imago, 1998;
- Mârza, Eva, Dregheciu, Doina, *Cartea românească veche în județul Alba. Secolele XVI-XVII (catalog)*, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, Alba Iulia, 1989;
- Mârza, Eva, Dregheciu, Doina, Mircea, Gabriela, *Pietre pentru zidirea românității moderne. Vechile tiparituri blajene de la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia*, Alba Iulia, Ed. Haco International, 2007;
- Mișu, Elena, Bogdan, Florin, *Carte românească veche în județul Mureș. Catalog (secolul al XVII-lea)*, Sibiu, Ed. Techno Media, 2009;
- Mircea, Gabriela, *Tipografia de la Blaj în anii 1747-1830*, Alba Iulia, Ed. Altip, 2008;
- Mosora, Elena, Hanga, Doina, *Catalogul cartii vechi românești din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga”*, Cluj-Napoca, 1991;
- Muresianu, Ion B., *Cartea veche bisericească din Banat*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timisoara, 1985;
- Murgescu, Bogdan, *Circulația monetară în Tarile Române în secolul al XVI-lea*, București, Ed. Enciclopedică, 1996;
- Nitu, Florentina, *Preturi de podoabe și orfevrărie din metal prețios în spațiul românesc (secolele XVI-XVII)*, București, Ed. Universității din București, 2005;
- *Noul Testament tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan mitropolitul Transilvaniei reeditat după 340 de ani din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Emilian episcop de Alba Iulia*, Ed. Episcopiei Ortodoxe a Alba Iuliei, Alba Iulia, 1988;
- Oltean, Vasile, *Catalog de carte veche din Scheii Brașovului*, Iași, Ed. Edict, 2004;
- Ofrim, Alexandru, *Cheia și Psaltirea. Imaginarul cartii în cultura tradițională românească*, București, Ed. Paralela 45, 2001;

- Ioan Maria Oros, *Dimensiuni ale culturii moderne în Tara Silvaniei (secolele XVII-XIX). Carti si proprietari*, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2010;
- Pap, Francisc, *Repertoriul numismatic al Transilvaniei si Banatului (sec. XI-XX). Despre circulatia monetara în Transilvania si Banat (sec. XI-XX)*, Cluj-Napoca, Ed. Casa Cartii de Stiinta, 2002;
- Papacostea-Danielopolu, Cornelia, Demény, Lidia, *Carte si tipar în societatea româneasca si sud-est europeana (Secolele XVII-XIX)*, Bucuresti, Ed. Eminescu, 1985;
- Pavel, Eugen, *Carte si tipar la Balgrad (1567-1702)*, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 2001;
- *Pâinea pruncilor sau învățătura credinții creștinești, strânsa în mica suma*, editie de Florina Ilis, studiu istoric de Ovidiu Ghitta, studiu filologic de Florina Ilis, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2008;
- Poenaru, Daniela, *Contributii la bibliografia româneasca veche*, Târgoviste, 1973;
- Poptamas, Dimitrie, *Prezenta si circulatia vechilor tiparituri românești în zona superioara a vâii Muresului*, Tîrgu Mures, Ed. Nico, 2008;
- *Psaltirea de la Alba Iulia 1651 tiparita acum 350 de ani sub pastorirea lui Simion Stefan, Mitropolitul Ardealului, si vazând acum din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Înalt Prea Sfintitului Andrei Arhiepiscop al Alba Iuliei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2001;
- Schiau, Octavian, *Carturari si carti în spatiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1978;
- Simonescu, Dan, Buluta, Gheorghe, *Scurta istorie a cartii românești*, Bucuresti, Ed. Demiurg, 1994;
- Socolan, Aurel, *Circulatia cartii românești pâna la 1850 în judetul Maramures*, Baia Mare, Ed. Maria Montessori, 2005;

- Stoide, Constantin A., *Comertul cu carti dintre Transilvania, Moldova si Tara Româneasca între 1730-1830*, Iasi, Casa editoriala Demiurg, 2005;
- Stoide, Constantin A., Caprosu, Ioan, *Relatiile economice ale Brasovului cu Moldova*, Chisinau, Ed. Universitas, 1992;
- Stirban, Sofia, *Din istoria hârtiei si filigranului: tipografia româneasca a Balgradului (sec. XVII)*, Alba Iulia, Bibliotheca Universitatis Apulensis, III, 1999;
- Tatai, Anca Elisabeta, *Xilogravura de la Sibiu (sfârșitul secolului al XVIII-lea-începutul secolului al XIX-lea)*, Alba Iulia, Ed. Altip, 2007;
- Tatai-Balta, Cornel, *Gravorii în lemn de la Blaj (1750-1830)*, Blaj, Ed. Eventus, 1995;
- Tatai-Balta, Cornel, *Interferente cultural-artistice europene*, Blaj, Ed. Astra, 2003;
- Tomescu, Mircea, *Istoria cartii românești de la începuturi pâna la 1918*, Bucuresti, Ed. Stiintifica, 1968;
- Vasilescu, Mircea, *"Iubite cetitoriule..."*. *Lectura, public si comunicare în cultura româna veche*, Bucuresti, Ed. Paralela 45, 2001;

III. ARTICOLE SI STUDII:

- Bogdan, Florin, *Catalogul cartii românești vechi din comuna Vatava*, în *Reghinul cultural*, VIII, 2006, p. 85-113;
- Cânda, Ana, *Cartea veche româneasca în judetul Salaj (II)*, în *AMP*, VI, 1982, p. 353-417;
- Cânda, Ana, *Cartea veche româneasca în judetul Salaj (III)*, în *AMP*, VII, 1983, p. 539-588;
- Chirila, Eugen, *Contributii la studiul circulatiei monedei de argint în Transilvania în a doua jumătate a secolului XVII*, în *Apulum*, XI, 1973, p. 717-719;

- Csiky, Emil, *Contributii la studiul emisiunilor monetare ale Mariei Tereza (1740-1780)*, în *Marisia*, XV-XXII, 1985-1992, p. 189-204;
- Dreghiciu, Doina, *Cartea românească veche pe Valea Sebesului (II)*, în *Apulum*, XX, 1982, p. 491-505;
- Dreghiciu, Doina, Mârza, Eva, *Carti tiparite sub patronajul Mitropoliei Balgradului (sec. XVI-XVII)*, în *Îndrumator bisericesc misionar si patristic*, IX, 1987, p. 50-62;
- Hategan, Lucia, *Cartea veche românească în Biblioteca Muzeului Unirii din Alba Iulia*, în *Apulum*, XIV, 1975, p. 225-250;
- Hategan, Lucia, *Cartea românească veche în biblioteca Muzeului Unirii din Alba Iulia*, *Apulum*, XV, 1977, p. 371-391;
- Lupan, Doina, *Carte românească veche în colectia Muzeului Mixt Sebes (Catalog)*, în *Apulum*, XX, 1982, p. 507-527;
- Malutan, Cornelia, *Drumurile sarii din nord-vestul Transilvaniei medievale*, în *AMP*, VIII, 1984, p. 249-255;
- Mârza, Eva, *Carte veche românească pe Valea Galzii, judetul Alba (catalog)*, în *Apulum*, XVII, 1979, p. 341-369;
- Mihu, Elena, *Cartea românească pe valea Nirajului*, în *Marisia*, XI-XII, 1981-1982, p. 91-98;
- Mihu, Elena, *Cartea veche românească pe valea Beicii (jud. Mures)*, în *Marisia*, XXIII-XXIV, 1994, p. 365-390;
- Mihu, Elena, *Prezenta cartii vechi românești pe valea Târnavei Mari*, în *Marisia*, XXVII, 2003, p. 405-424;
- Mihu, Elena, Bogdan, Florin, *Ceasloave blajene (1751-1753)*, în *Libraria*, VII, 2008, p. 159-172;
- Pap, Francisc, *Efectiv monetar si moneda de calcul în comerțul extern clujean (prima jumătate a sec. XVII)*, în *Potaissa*, 1978, p. 93-98;
- Pap, Francisc, *Circulația monetară în Transilvania între anii 1526-1571*, în *AMN*, XXIV-XXV, 1987-1988, p.623-627 ;

- Pap, Francisc, *Aspecte ale circulației monetare în Transilvania între anii 1571-1690*, în *AMN*, XXVI-XXX, 1989-1993, 2, p. 65-83;
- Pap, Francisc, *Importul de carte la Cluj în prima jumătate a secolului al XVII-lea*, în *AHC*, XXX, 1990-1991, p. 37-46;
- Périsset, Jean Claude, *Implicatii canonice și ecumenice ale înființării sediului mitropolitan de Făgăraș și Alba Iulia*, în: *Biserica Română Unită cu Roma Greco-Catolică: istorie și spiritualitate*, Blaj, Ed. Buna Vestire, 2003, p. 33-45;
- Tatai-Balta, Cornel, Mircea, Gabriela, *Legatorie și legatori de carte la tipografia din Blaj în anii 1787-1792, 1795-1821*, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca*, XXXIII, 1994, p. 259-304;
- Tatai Balta, Cornel, Smericinski, Teodor, *Din activitatea tipografiei din Blaj (1787-1821) reflectată de un material arhivistic*, în *Apulum*, XIX, 1981, p. 239-258;
- Teodor, Corina, *De la tradiția lecturii la partizanatul confesional: „Chiriadromionul” (Balgrad, 1699) în mediile ardelenilor (sfârșitul secolului al XVII-lea – secolul al XVIII-lea)*, în *Libraria*, I, 2002, p. 87-97;
- Turc, Corina, *Cartea și prețuirea ei. Atitudini individuale și colective în Transilvania în secolul al XVII-lea*, în *Marisia*, XXIII-XXIV, 1994, p. 203-212;
- Wagner, Ernest, *Aspecte din istoria cetății și a domeniului Cehu-Silvaniei. Urbaniștii cetății Cehului din anul 1693*, în *AMP*, VIII, 1984, p. 309-343;

CURRICULUM VITAE

DATA SI LOCUL NASTERII:

---

6 octombrie 1982; Reghin, jud. Mures

STUDII:

- Octombrie 2006 – prezent, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

doctorand al Facultatii de Istorie, domeniul Stiinte umaniste, Istorie; coordonator: prof. univ. dr. Eva Mârza

Titlul tezei de doctorat: *Pretul de achizitie al cartii românesti vechi în Transilvania în secolele XVI-XVIII.*

- 2005-2006, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Facultatea de Istorie, specializarea Cultura, politica, societate în Transilvania (sec. XVIII-XIX) – master, 3 semestre;

Lucrare de disertatie: *Proiectul Muzeului Spiritualitatii românesti de pe valea Muresului superior*, coordonator: prof. univ. dr. Eva Mârza.

- 2001-2005, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Facultatea de Istorie, specializarea Muzeologie, conservarea si restaurarea patrimoniului- studii universitare;

Lucrare de licenta: *Carte si societate în judetul Mures. Studiu de caz: comuna Vatava*, coordonator: prof. univ. dr. Eva Mârza.

ACTIVITATE PROFESIONALA:

---

1 Aprilie 2006 – prezent, Muzeul Etnografic Reghin; muzeograf debutant (aprilie-octombrie 2006), muzeograf II (noiembrie 2006-decembrie 2008), muzeograf I (ianuarie 2009-prezent).

ACTIVITATE STIINTIFICA. COMUNICARI SI STUDII STIINTIFICE:

- *Carte si societate în judetul Mures. Studiu de caz: comuna Vatava* – Târgu-Mures, 23-24 noiembrie 2006, în cadrul sesiunii de comunicari *Preocupari recente în cercetarea,*

conservarea si valorificarea patrimoniului cultural national, organizata de catre Muzeul Judetean Mures.

- *Carte si societate în judetul Mures. Studiu de caz: comuna Vatava, în Marisia, XVIII, Târgu Mures, 2006, p. 415-425.*

- *Catalogul cartii românești din comuna Vatava (judetul Mures), în Reghinul cultural, VIII, Reghin, 2006, p. 85-113.*

- *Prezenta cartii vechi blajene în satele judetului Mures - Alba Iulia, 25-26 octombrie 2007, în cadrul Simpozionului national Pietre pentru zidirea românitatii moderne: vechile tiparituri de la Blaj (1747-1830), organizata de catre Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia si Muzeul National al Unirii Alba Iulia.*

- *Tiparituri balgradene în judetul Mures (1648-1699) – Alba Iulia, 23-24 noiembrie 2007, în cadrul sesiunii de comunicari Unitate, continuitate si independenta în istoria poporului român, organizata de catre Muzeul National al Unirii Alba Iulia.*

- *Un exemplar necunoscut al unei tiparituri sibiene din secolul al XVII-lea, în Satu Mare. Studii si comunicari, XXII-XXIV/II, 2005-2007, p. 19-22.*

- *500 de ani de tipar romanesc (1508-2008). Catalog de expozitie, Sibiu, Ed. Techno Media, 2008, ISBN 978-973-7865-90-8. (în colaborare cu Elena Mihu).*

- *Ceasloave blajene (1751-1753), în Libraria, VII, Târgu Mures, 2008, p. 159-169, în colaborare cu Elena Mihu.*

- *Preocupari ale protopopului Petru Maior pentru înzestrarea bisericilor cu carti necesare savârșirii serviciului religios, în Satu Mare. Studii si comunicari, XXV/II, 2008, p. 79-82, în colaborare cu Elena Mihu.*

- *Pretul de achizitie al cartii românești vechi în Transilvania în secolul al XVI-lea – Alba Iulia, 13 noiembrie 2009, în cadrul sesiunii de comunicari Doctoranzi albaiulieni si oportunitatea cercetarii istorice, organizata de catre Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia.*

- *Carte româneasca veche în colecții reghinene* – Alba Iulia, 27-28 noiembrie 2009, în cadrul sesiunii de comunicări *Unitate, continuitate și independență în istoria poporului român. 91 de ani de la Marea Unire*, organizată de către Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.
- *Expoziția „500 de ani de tipar românesc (1508-2008)”*, în *Marisia – Arheologie - Istorie*, XXIX, Târgu Mureș, 2009, p. 301-314, în colaborare cu Elena Mihu.
- *Carte româneasca veche în colecții reghinene*, în *Acta Musei Porolissensis*, XXXI, 2009, p. 274-279, în colaborare cu Elena Mihu.
- *Pretul de achiziție al cărții românești vechi în Transilvania în secolul al XVI-lea*, în *Transilvania*, Sibiu, nr. 12/ 2009, p. 17-22.
- *Carte româneasca veche în județul Mureș. Catalog (secolul al XVII-lea)*, Sibiu, Ed. Techno Media, 2009, ISBN 978-606-8030-49-4, în colaborare cu Elena Mihu.
- *Carte și societate în județul Mureș*, Sibiu, Ed. InfoArt Media, 2010, ISBN 978-606-92446-2-3.
- Membru în echipa grantului CNCSIS *Repertoriul tipografilor, editorilor, gravurilor, patronilor cărților românești* (director de proiect prof. univ. dr. Eva Mârza, Universitatea “1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, 2006-2008).
- Detinator al bursei CNCSIS tip BD *Pretul de achiziție al cărții românești vechi în Transilvania în secolele XVI-XIX* (2008-2010).

Bld. Unirii, bl. 14, ap. 18,
 545300, Reghin, jud. Mureș
 0723/157173
 bogdan_florin_reghin@yahoo.com